

نگاهی بر کاهش روزهای آموزشی در مدارس
(طرح موسوم به تعطیلی پنج‌شنبه‌ها)

۱. بیان مسئله

وزارت آموزش و پرورش به استناد مصوبه ۸۳۴ شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۹/۱۲/۵ که به ساماندهی زمان آموزش در دوره ابتدایی مربوط است، با صدور بخشنامه‌ای از ابتدای سال ۱۳۹۰ تعطیلی پنج‌شنبه‌ها در مقطع ابتدایی را به‌طور داوطلبانه کلید زد. بر این اساس از ابتدای سال تحصیلی (۱۳۹۰-۱۳۹۱) این طرح قرار است به‌طور اجباری در کلیه مدارس ابتدایی اجرا شود.

براساس این مصوبه تغییرات ذیل در مدارس ابتدایی به‌وجود آمد:

۱. برنامه هفتگی مدرسه ابتدایی از ۲۴ جلسه به ۲۵ جلسه - با رعایت همان حداقل ۸۰۰ جلسه در طول سال

تحصیلی - افزایش یافت.

۲. زمان مراسم آغازین و اقامه نماز جماعت، مشخص شده است.

۳. به غیر از جمعه یک روز در هفته - پنج‌شنبه - از ساماندهی زمان آموزش حذف و به فعالیت‌های فوق

برنامه و مکمل و آموزش معلمان و خانواده، اختصاص یافته است.

به‌علاوه میزان حداقل جلسه در طول سال تحصیلی ۸۰۰ جلسه بوده و مدت زمان هر جلسه درس و زمان

حداقل زنگ تفریح، وجه اشتراک این مصوبه با مصوبه قبلی می‌باشد. به بیانی دیگر، در مقایسه با مصوبه ۱۳۴۷

که تعداد روزهای فعال تحصیلی در سال را حداقل ۲۰۰ روز - بجز امتحانات آخر سال - و حداقل تعداد جلسات

سالانه پایه‌های چهارم و پنجم را ۱۰۰۰ جلسه در نظر گرفته است، تصمیمی اتخاذ نکرده است.

ازسوی دیگر حسب اعلام رئیس‌جمهور ظاهراً بناست تعطیلی پنج‌شنبه‌ها به دوره راهنمایی و متوسطه نیز

تسری یابد. البته در این‌باره تاکنون مصوبه رسمی ازسوی شورای عالی آموزش و پرورش ظاهراً وجود ندارد،

ولی بناست که احتمالاً علیرغم فقدان بررسی همه‌جانبه در این‌باره چنین تصمیمی اجرایی شود.

۲. تجارب قبلی

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در سال تحصیلی ۱۳۷۸-۱۳۷۹ به اجرای آزمایشی حذف فعالیت

آموزشی از پنج‌شنبه و اختصاص این روز به فعالیت‌های پرورشی، توان‌بخشی، آموزش خانواده و آموزش

معلمان، اقدام کرد. در گزارش پژوهشکده کودکان استثنایی در ارزیابی طرح موارد ذیل آمده است:

این طرح باعث افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان استثنایی نمی‌شود. عملکرد توان‌بخشی، مشاوره،

فعالیت پرورشی و اردویی مدارس با اجرای طرح افزایش نیافته است. کادر اداری مدرسه و نیروهایی که

پنج‌شنبه‌ها حاضر بودند، تقاضای یک روز تعطیلی داشتند. اولیا برای شرکت در جلسه اولیا در پنج‌شنبه‌ها

به دلیل تعطیلی فرزندشان مشکل داشتند، ولی در کل اولیا با تعطیلی کامل یک روز، موافق بودند. دستورالعمل به دلیل مبهم بودن تعطیلی یا عدم تعطیلی پنج‌شنبه‌ها، ابهام داشت. پس از ارائه گزارش تحقیق، اجرای این طرح متوقف شد.

۳. مزایای طرح

۱. رضایتمندی معلمان و دانش‌آموزان از تعطیلی پنج‌شنبه‌ها، احتمالاً مورد انتظار است.
۲. امکان افزایش مشارکت معلمان در دوره‌های دانش‌افزایی ضمن خدمت. اگرچه افزایش این احتمال، مورد انتظار است، لکن تاکنون دستورالعملی که زمینه بهره‌وری را فراهم آورده باشد از طرف وزارت آموزش و پرورش صادر نشده است.
۳. امکان افزایش فعالیت فوق برنامه‌ای و پرورشی و آموزش خانواده با تعطیلی پنج‌شنبه‌ها.
۴. این مصوبه به لحاظ تعطیل کردن آموزش در روز پنج‌شنبه، اگرچه در مصوبات شورا مسبوق به سابقه نیست، لکن دارای ابهام به لحاظ وجاهت قانونی نیز نمی‌باشد.

۴. معایب طرح

- ۴-۱. عدم تحقق هدف تحول‌آفرینی و کیفیت‌بخشی: افزایش تعداد جلسات آموزشی از ۸۰۰ جلسه به ۱۰۰۰ جلسه؛ تأمین ساعت واقعی ۶۰ دقیقه‌ای در محاسبه ساعات هفتگی و سالیانه آموزشی به جای ۴۵ یا ۵۰ دقیقه، افزایش مدت حضور دانش‌آموز در مدرسه در طول یک روز و تأمین ساعات فارغ و حضور غیرآموزشی کافی در مدرسه، از جمله اقدامات در این زمینه می‌توانست باشد که حاصل نشده است. این اقدامات می‌توانست، انتظار کارآمدی ایجاد کند. به لحاظ کارآمدی تنها با فرض تداوم وضع موجود، این طرح قابل قبول است. این طرح ۸۰۰ جلسه آموزش ۴۵ یا ۵۰ دقیقه‌ای - حسب پایه تحصیلی - را ثابت گرفته است، ولی همین مدت را در ۵ روز ساماندهی می‌کند و تا حدی، کیفیت آموزش در ساعات پنجم هر روز را به مخاطره احتمالی انداخته است.
- ۴-۲. عدم تحقق آموزش مهارت‌های زندگی.
- ۴-۳. عدم تناسب با اسناد بالادستی: این طرح به لحاظ تعامل با طرح‌های دیگر، هیچ‌گونه ابتدایی به «سند راهبردی تحول آموزشی» و مواد قانونی برنامه پنج‌ساله پنجم - مصوبه یا پیش‌نویس - ندارد.
- ۴-۴. کاهش بازده ساعت پنجم فعالیت روزانه: با روند کنونی که جمع ساعت غیرآموزشی دانش‌آموزان ناچیز است و آموزش بیدرنگ باید پی گرفته شود، مورد انتظار است که دانش‌آموزان در ساعت پنجم آمادگی کمتر برای فعالیت یادگیری و ایفای نقش فعال داشته باشند. بر این اساس، با تعطیلی پنج‌شنبه‌ها، یک‌پنجم از ۸۰۰ جلسه - ۱۶۰ جلسه - در موقعیت آمادگی پایین یادگیری قرار خواهد گرفت.
- ۴-۵. عدم تناسب طرح با طرح‌های دیگر: برای مثال روشن نیست طرح انتقال مدارس ابتدایی به شیفت صبح برای سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ بر پایه مدارس ابتدایی ۵ پایه برنامه‌ریزی شده است یا مدارس ابتدایی ۶ پایه و

یا اجرای طرح ۶ ساله ابتدایی، منتفی شده است.

۴-۶. **ابهام در تعطیلی مدارس:** براساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، مشخص نیست پنج‌شنبه‌ها، مدارس تعطیل است یا نیست. اظهارات مسئولان از جمله وزیر محترم و سخنان ریاست محترم جمهوری در اجلاس اخیر رؤسای مناطق آموزش و پرورش، این طرح را به نام «تعطیلی پنج‌شنبه‌ها» به‌رغم نام آنکه «سازماندهی زمان آموزش» است، موسوم نموده است.

۴-۷. **نارضایتی مردمی و مشکل تعطیلی پنج‌شنبه برای بخشی از والدین:** تعطیلی دانش‌آموزان در روز پنج‌شنبه، برای والدینی که شاغل هستند و شغل آنها در پنج‌شنبه فعال است، از نظر نگهداری فرزند، مشکل ایجاد می‌کند. همچنین اجرای همزمان طرح ساماندهی زمان آموزش با انتقال مدارس ابتدایی به شیفت صبح ثابت، مستلزم جابجایی دانش‌آموزان در پاره‌ای از موارد از مدرسه‌ای به مدرسه دیگر است. در آنچه ناشی از نارضایتی مردم در اجرای این طرح فعلاً به نمایندگان محترم انعکاس داده می‌شود، بخشی ناشی از این موارد است.

۴-۸. **ایجاد مشکل در مدارس ابتدایی شیفت عصر:** با عنایت به اینکه هر روز فعالیت آموزشی پنج‌جلسه‌ای می‌باشد، با توجه به اینکه ساعت مورد نیاز فعالیت هر شیفت ۶ ساعت است، درخصوص آن دسته از قلیل مدارس ابتدایی که در شیفت عصر می‌مانند پایان ساعت فعالیت شیفت عصر، به ساعت ۱۹ تا ۲۰ منتهی می‌شود. در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ نزدیک ۲۲ درصد مدارس ابتدایی در شیفت عصر قرار داشتند. این نسبت در استان‌هایی مثل شهر تهران و شهرستان‌های استان تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ به ۳۰ درصد میل می‌کند. با عنایت به اینکه تراکم دانش‌آموزی این قبیل مدارس به احتمالی بالاست، نسبت دانش‌آموزی مدارس شیفت عصر ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ بالاتر از نسبت مدارس در کشور است. در این قبیل مواقع، عملی نشدن ساعات درسی هفتگی ۲۵ جلسه و یا هر جلسه ۴۵ یا ۵۰ دقیقه - حسب مورد پایه - مورد احتمال است. مصاحبه وزیر محترم در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۱۹، با خبرگزاری پانا اختصاص ۴۰ دقیقه به هر جلسه در کلاس اول تا سوم و ۴۵ دقیقه به پایه‌های بعدی، مؤید این واقعیت است.

۴-۹. **کاهش ساعت درسی:** وزیر محترم آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۲۸ طی مصاحبه‌ای اعلام داشته‌اند، پیشنهاد متناسب‌سازی کتب درسی و کاهش ساعت درسی را به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه کرده‌ایم و به تصویب هم رسیده است. در صورت صحت محتوای این مصاحبه، این امر می‌تواند، با حذف فعالیت آموزشی پنج‌شنبه، احتمال اضافه نشدن جلسه آموزش به روزهای دیگر را تقویت کند.

۵. تسری طرح به مقطع راهنمایی و دبیرستان

همزمان با بررسی و اجرای این طرح ریاست محترم جمهوری در اجلاس رؤسای آموزش و پرورش اعلام نمودند؛ تعطیلی پنج‌شنبه‌ها برای دبستان خوب است و برای راهنمایی و دبیرستان نیز برنامه‌ریزی شود، مطابق بررسی‌های به‌عمل آمده بدون وجود طرحی آماده از قبل و اتخاذ تصمیم از سوی وزارت آموزش و پرورش،

موضوع تعطیلی پنج‌شنبه‌های راهنمایی و دبیرستان، به‌طور شتابزده و بدون مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش اعلان عمومی شده است. این امر، در تثبیت معرفی طرح «ساماندهی زمان آموزش به تعطیلی پنج‌شنبه‌ها» نیز مؤثر افتاده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد وزارت آموزش و پرورش طرحی آماده برای ارائه به شورای عالی آموزش و پرورش و اجرای آن در سال تحصیلی (۱۳۹۰-۱۳۹۱)، آماده نداشته است. تعمیم این طرح به مدارس راهنمایی و متوسطه بدون ارزیابی مهمی از اجرای طرح در دوره ابتدایی و حتی طرح در شورای عالی آموزش و پرورش، صورت گرفته است. این درحالی است که علیرغم اینکه ظاهراً اجرای طرح در مقاطع راهنمایی و دبیرستان به‌صورت داوطلبانه صورت گرفته معذک علاوه‌بر مشکلات فوق به لحاظ اجتماعی و مشکلات فرهنگی نیز دارای تبعات دیگری است که نیاز به بررسی بیشتر و اندیشیدن تمهیدات دقیق‌تری است. درواقع تبعات اجتماعی - فرهنگی و سیاسی طرح در مقطع راهنمایی و دبیرستان آنقدر حائز اهمیت است که بدون بررسی تمامی ابعاد آن و تبیین آثار مترتب امکان تصمیم‌گیری با این سرعت درخصوص اعمال تعطیلی پنج‌شنبه‌ها در این مقاطع وجود ندارد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به نکات گفته شده و با در نظر گرفتن ساعات درسی در مدارس ایران و شرایط موجود کاهش ساعات درس به خصوص کاهش یک روز درسی به لحاظ کارشناسی قابل پذیرش نیست، هرچند می‌تواند رضایت معلمان، دانش‌آموزان و برخی از اولیا را به همراه داشته باشد. تجربه ناموفق قبلی در زمینه کاهش ساعات درس مدارس استثنایی نیز مؤید این مطلب است. بدین ترتیب در این شرایط توقف اجرای طرح ازسوی وزارت آموزش و پرورش بسیار ضروری جلوه می‌نماید. بدیهی است که مجلس شورای اسلامی در این باره یا باید با تعامل لازم با وزارت آموزش و پرورش و نهایتاً با اقدام داوطلبانه این وزارت برای تأخیر در اجرای طرح تعطیلی پنج‌شنبه‌ها موضوع را مورد توجه قرار دهد. در غیر این صورت چاره‌ای جز ارائه یک طرح دوفوریتی و یا سه‌فوریتی برای توقف طرح تعطیلی پنج‌شنبه‌ها ازسوی نمایندگان محترم مجلس و تصویب ماده واحده‌ای در این باره نخواهد بود.